

13.4.2026

EOAK/3506/2025

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Susanna Lindroos-Hovinheimo

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Anne Ilkka

ROKOTUKSEN SAAMINEN VANKILASSA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Vankiterveydenhuollon (VTH) menettelyä rokotusajan saamisessa ja siitä ilmoittamisessa. Kantelija oli Suomenlinnan vankilassa ja kävi töissä tai opiskelemassa vankilan ulkopuolella. Kantelija kertoi yrittäneensä saada influenssarokotuksen lokakuusta 2024 lähtien. Hän oli kertomansa mukaan ollut useita kertoja yhteydessä vankiterveydenhuollon henkilökuntaan ja kertonut olevansa päivisin töissä tai opiskelemassa vankilan ulkopuolella, minkä takia hän tarvitsi tiedon rokotusajasta hyvissä ajoin etukäteen. Tämä ei ole kuitenkaan onnistunut, vaan hänelle oli useita kertoja soitettu rokotusajasta kesken päivän ja pyydetty saapumaan heti rokotettavaksi. Koska hän ei voinut lähteä kesken päivän, oli tilanne tulkittu Vankiterveydenhuollossa niin, että hän oli kieltäytynyt tulemasta, eikä halua rokotusta.

Kantelija kertoo tehneensä asiasta kaksi kantelua aluehallintovirastoon, joista ensimmäinen siirrettiin käsiteltäväksi muistutuksena VTH:ssa. VTH oli vastauksessaan ilmoittanut, että kantelija oli kieltäytynyt tulemasta varatuille ajoille. Kantelija on tästä eri mieltä. Hänen mielestään kyse oli siitä, että hän ei päässyt vastaanotolle, koska oli töissä tai koulussa vankilan ulkopuolella eikä saanut etukäteen tietoa vastaanottoajasta.

2 SELVITYS

- - -

3 RATKAISU

3.1 Kantelijan hoidon toteuttaminen

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystalvet ja edistettävä väestön terveyttä. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Potilaslain 3 §:n 2 momentin mukaan potilaalla on oikeus laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon. Hänen hoitonsa on järjestettävä ja häntä on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata sekä että hänen vakaumustaan ja hänen yksityisyyttään kunnioitetaan.

Potilaslain 4 §:n 1 momentin mukaan potilaalle on ilmoitettava hoitoon pääsyn ajankohta. Jos ilmoitettu ajankohta muuttuu, on uusi ajankohta ja muutoksen syy ilmoitettava potilaalle välittömästi.

Oikeusasiamiehen vakiintuneessa ratkaisukäytännössä on katsottu, että jos vangin tarkka hoito- tai tutkimusajankohta on tiedossa etukäteen, olisi hyvää hallintoa ja hyvää hoitoa, että se ilmoitettaisiin vankipotilaalle kuten muillekin potilaille edellyttäen, että siihen ei liity turvallisuusrisiä. (Ks. esim. Vankiterveydenhuollon yksikön Vantaan poliklinikan tarkastuspöytäkirja [EOAK/6454/2017](#), s. 11.)

Kantelija on arvostellut Suomenlinnan poliklinikan käytäntöä, jossa hänelle on ilmoitettu rokotusajasta samana päivänä, jolloin hän on ollut vankilan ulkopuolella töissä tai opiskelemassa, eikä ole sen vuoksi päässyt tulemaan samana päivänä poliklinikalle.

Potilasasiakirjamerkintöjen mukaan sairaanhoitaja oli 26.11.2024 soittanut kantelijalle influenssarokotuksesta. Potilasasiakirjamerkintään on kirjattu, että kantelija oli ilmoittanut, ettei hänellä ollut enää tarvetta rokotukselle. Kantelija on eri mieltä keskustelun sisällöstä. Kantelijan käsityksen mukaan hän oli ilmoittanut puhelimesta, että hän ei pääse tulemaan kesken päivän töistä rokotukseen.

Kantelija oli 19.12.2024 päivätyssä asiointilomakkeessa pyytänyt päästä lääkärin vastaanotolle ja edelleenkin pyytänyt influenssarokotusta. Kantelija oli myös toivonut aikaa ennen hänen koulunsa alkamista 8.1.2025 ja jos tämä ei olisi mahdollista, pyytänyt tiedon ajasta hyvissä ajoin. Asiointilomake oli käsitelty 13.1.2025 ja sairaanhoitajan kirjaukseen ei ollut merkitty jatkotoimenpiteitä.

Potilasasiakirjamerkinnän 11.3.2025 mukaan kantelijalle oli varattu aika sairaanhoitajalle hoidon tarpeen arviota varten, koska asiointilomakkeessa kantelija ei ollut maininnut syytä toivomalleen lääkärin vastaanoton tarpeelle. Potilasasiakirjamerkinnässä oli 26.11.2024 potilasasiakirjamerkintään viitaten todettu, että influenssarokotuksen tarve on ilmeisesti päättynyt.

Potilasasiakirjoista löytyy lisäksi merkinnät, joiden mukaan kantelija ei ollut saapunut varatulle lääkärin vastaanotolle 4.12.2024 ja hoitajan vastaanotolle 25.3.2025.

Oikeusasiamiehen kantelun käsittely ja selvittäminen on kirjallista. Terveystieteiden tapahtumien jälkikäteinen arviointi perustuu pitkälti potilasasiakirjamerkintöihin. Mahdollisuudet keskustelujen sisällön jälkikäteiseen selvittämiseen ovat kirjallisessa kantelumenettelyssä sangen rajallisia. Keskustelujen sisältöä jälkikäteen arvioitaessa ei yleensä ole mahdollista saada tarkkaa selvitystä sen sisällöstä. Sen vuoksi minulla ei saatavissa olevien selvitysten perusteella mahdollisuutta ottaa kantaa asiaan taikka arvioida sitä, miten sairaanhoitajalle oli jäänyt käsitys, ettei influenssarokotus ollut enää kantelijalle ajankohtainen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023) 17 §:n mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilön ja palvelun antamiseen osallistuvan avustavan henkilön tulee kirjata asiakasasiakirjoihin asiakkaan palvelun ja potilaan hoidon järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen, seurannan ja valvonnan turvaamiseksi tarpeelliset ja riittävät tiedot. Asiakastietolain 28 §:n mukaan potilasasiakirjoihin on kirjattava jokaisesta palvelutapahtumasta potilasasiakirjamerkinnot. Merkinnoista tulee tarpeellisessa laajuudessa käydä ilmi potilaan terveydentilaa, annettua palvelua ja sairauden ja hoidon kulkua koskevat tiedot sekä taudinmäärityksen, valitun hoidon ja tehtyjen hoitoratkaisujen perusteet.

Asiassa saadun selvityksen perustella totean, että sairaanhoitajien tekemät potilasasiakirjamerkinnot 13.1.2025 ja 11.3.2025 ovat siinä määrin puutteellisia, että niiden perusteella on vaikea selvittää tapahtumien kulkua ja asian etenemistä.

Kehotan Vankiterveydenhuoltoa kiinnittämään huomiota riittävien ja asianmukaisten potilasasiakirjamerkintöjen laatimiseen.

Oikeuskäytännössä (korkein hallinto-oikeus 8.2.2006, taltionumero 230, dnro 6/3/04) on todettu, että potilasasiakirjat ovat ylipäänsä ainoa hoidon yhteydessä syntyvä kirjallinen tietolähde, ja oikeiden ja riittävien potilasasiakirjamerkintöjen puuttuminen vaikeuttaa tai tekee mahdottomaksi luotettavan arvion tekemisen hoidon asianmukaisuudesta. Väitettä ilman vastaavaa potilasasiakirjamerkintää tehdystä hoitotoimenpiteestä voidaan harvoin pitää luotettavana. Potilasasiakirjojen laatimista koskevien säännösten noudattamisella turvataan oikeusturvaa ja riittäviä terveystalvuita koskevien perusoikeuksien toteutumista.

Kuitenkin saatujen selvitysten perusteella olen voinut todeta, että kantelija on jättänyt useita asiointilomakkeita influenssarokotuksen saamisesta, mutta asia ei ole hoitunut, eikä kantelija saanut rokotusta syksyn 2024 ja talven 2025 aikana. Tämän perusteella totean, että kantelijan oikeus riittävään ja laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon ei ole toteutunut perustuslaissa ja potilaslaissa edellytetyllä tavalla.

Kantelun sekä potilasasiakirjamerkintöjen mukaan sairaanhoitaja oli soittanut kantelijalle 26.11.2024, mutta asiassa saadusta selvityksestä tai potilasasiakirjoista ei käy ilmi, koska ja millä tavoin muista vastaanottoajoista oli ilmoitettu kantelijalle.

Käsitykseni mukaan myös hyvän hallinnon sekä potilaan hyvän kohtelun toteuttaminen edellyttäisi, että vastaanottoaika kerrotaan potilaalle niin hyvissä ajoin etukäteen, että potilas pystyy saapumaan vastaanotolle, edellyttäen ettei vastaanottoajan kertomatta jättämiseen ole olemassa erityistä, esimerkiksi turvallisuuteen liittyvää, syytä. Vastaanottoajasta ilmoittaminen riittävän hyvissä ajoin etukäteen on erityisen tärkeää niissä tilanteissa, joissa vanki käy vankilan ulkopuolella työssä tai opiskelemassa.

Yhteydensaantiin ja hoitoon pääsyyn vankiterveydenhuoltoon sovelletaan terveydenhuoltolain 51, 51 a, 51 b ja 52–54 §:n säännöksiä. VTH:n poliklinikoiden osalta potilaan tulee saada arkipäivisin virka-aikana saman päivän aikana yhteys poliklinikkaan ja saada yksilöllinen arvio tutkimustensa tai hoitonsa tarpeesta ja kiireellisyydestä sekä siitä, minkä terveydenhuollon ammattihenkilön tekemiä tutkimuksia tai antamaa hoitoa hän tarvitsee.

Potilasasiakirjamerkintöjen mukaan ainakin kahden kantelijan asiointilomakkeen käsittely on kestänyt useita viikkoja ja useiden lomakkeiden käsittely noin viikon. Siten olen voinut todeta, että yhteyden saaminen poliklinikalle ei ole toteutunut laissa säädetyllä tavalla. VTH on myöntänyt selvityksessään, että asiointilomakkeiden käsittely oli ruuhkautunut.

3.2 Vastaanottoajasta ilmoittaminen ja VTH:n ja Risen yhteistyö

Kantelun aiheena oli VTH:n käytäntö, jonka mukaan avovankilan vangille soitettiin ja ilmoitettiin kiireettömästi vastaanottoajasta samana päivänä ja edellytettiin, että hän lähtisi vankilan ulkopuolisesta työstä tai opiskelusta kesken työvuoron tai opiskelupäivän rokotukseen vankilan poliklinikalle.

Suomenlinnan vankilan ja VTH:n selvitysten mukaan kevästä 2025 alkaen VTH:n sairaanhoitaja on lähettänyt tiedon seuraavan päivän vastaanottoajoista vankilan rikosseuraamusesimiehille välitettäväksi edelleen valvontahenkilökunnalle. Vangeille ilmoitetaan vastaanotosta joko puhelimitse, viestillä tai kutsumalla vanki päivystykseen. Valvontahenkilökunta voi siten informoida vankia jäämään saarelle päivän ajaksi tai ohjata vankia jäämään pois työtoiminnasta vastaanoton toteuttamiseksi.

Kantelijan tilanteessa ei kuitenkaan toimittu edellä kuvatulla tavalla. VTH:n ja Suomenlinnan vankilan selvitysten mukaan vaikuttaa siltä, että käytäntöjä on muutettu kantelussa kuvattujen tapahtumien jälkeen keväällä 2025.

Kannustan edelleenkin Suomenlinnan vankilaa ja VTH:a sopimaan keskenään yhteistyökäytännöistä, joiden avulla tieto varatusta vastaanottoajasta saataisiin valvonnalle ja vangille mahdollisimman hyvissä ajoin etukäteen. Erityisen tärkeää tämä olisi tilanteessa, jossa vanki käy vankilan ulkopuolella työssä tai opiskelemassa, jotta vangilla olisi myös käytännön mahdollisuudet saapua vastaanotolle. Korostan, että sujuvat käytännöt vastaanottoajoista ilmoittamisessa osaltaan edesauttavat vankien riittävän ja laadultaan hyvän terveyden ja sairaanhoidon saamista sekä potilaiden hyvän kohtelun ja hyvän hallinnon toteutumista.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.1 esittämäni käsitykset Vankiterveydenhuollon menettelyn lainvastaisuudesta sen tietoon. Lisäksi saatan kohdassa 3.2 esittämäni käsityksen Vankiterveydenhuollon, Helsingin poliklinikan ja Suomenlinnan vankilan tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Vankiterveydenhuollolle, Helsingin poliklinikalle ja Suomenlinnan vankilalle.